

RP 177/2024 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om stöd för skolresor

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagen om stöd för skolresor ändras.

Enligt propositionen begränsas rätten till stöd för skolresor till att gälla studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning. Propositionen hänför sig till regeringens plan för de offentliga finanserna 2025–2028 och de behov av utgiftsanpassningar som följer av den.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2025 och avses bli behandlad i samband med den kompletterande budgetpropositionen.

Den uppskattade nettobesparing som ändringen medför stiger i enlighet med planen för de offentliga finanserna till 8 miljoner euro.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 augusti 2025.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING.....	3
1 Bakgrund och beredning.....	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Beredning.....	3
1.2.1 Remissyttranden	3
2 Nuläge och bedömning av nuläget	4
2.1 Stöd för skolresor.....	4
2.2 Rätten till stöd för skolresor	4
2.3 Beloppet av stödet för skolresor	5
2.4 Färdsätt	6
2.5 Stöd för skolresor i de övriga nordiska länderna	6
3 Målsättning.....	6
4 Förslagen och deras konsekvenser	7
4.1 De viktigaste förslagen	7
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna.....	7
4.2.1 Ekonomiska konsekvenser.....	7
4.2.2 Konsekvenser för de studerandes ekonomiska ställning	8
4.2.3 Konsekvenser för barn och unga	10
4.2.4 Konsekvenser för jämställdheten mellan könen	11
4.2.5 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna	11
4.2.6 Konsekvenser för myndigheterna	12
5 Handlingsalternativen och deras konsekvenser.....	12
6 Remissvar	13
7 Specialmotivering.....	15
8 Ikraftträdande	17
9 Förhållande till budgetpropositionen.....	17
10 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	17
LAGFÖRSLAG.....	20
Lag om ändring av lagen om stöd för skolresor	20
BILAGA.....	22
PARALLELLTEXT	22
Lag om ändring av lagen om stöd för skolresor	22

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering förbinder sig regeringen till att balansera upp de offentliga finanserna för att säkerställa medborgarnas välfärd och en hållbar ekonomisk utveckling. På grund av det försämrade läget för de offentliga finanserna beslutade regeringen i planen för de offentliga finanserna 2025–2028 som en sparåtgärd att rätten till stöd för skolresor begränsas till att endast gälla studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning.

Bestämmelser om rätten till avgiftsfri utbildning finns i läropliktslagen (1214/2020). Enligt 16 § i läropliktslagen är utbildningen avgiftsfri till utgången av det kalenderår då den studerande fyller 20 år. En studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning är berättigad till läromedel och annat material på det sätt som föreskrivs i läropliktslagen. Dessutom har den studerande rätt till stöd för skolresor utan självriskandel på det sätt som föreskrivs i lagen om stöd för skolresor (48/1997). Rätten till avgiftsfri utbildning fram till 20 års ålder utvidgades den 1 augusti 2021 när läropliktslagen trädde i kraft. Samtidigt ändrades lagen om stöd för skolresor i fråga om utbildning som berättigar till stöd för skolresor och förutsättningarna för beviljande av stödet. Utbildning som berättigar till stöd för skolresor är sådan utbildning som avses i 4 § i läropliktslagen och som är avgiftsfri för den studerande till utgången av det kalenderår då den studerande fyller 20 år.

1.2 Beredning

1.2.1 Remissyttranden

Propositionen har beretts vid undervisnings- och kulturministeriet. Under beredningen har man samarbetat med Folkpensionsanstalten (nedan FPA).

Propositionsutkastet var på remiss i tjänsten utlåtande.fi under perioden 19 augusti–11 september 2024. Remisstiden var kortare än rekommenderat på grund av den snäva beredningstiden. Remisstiden var kortare än normalt eftersom den viktigaste intressentgruppen (Folkpensionsanstalten) deltog i beredningen. Dessutom är propositionens innehåll och omfattning rätt begränsade och dess innehåll är lätt att förstå. Den korta remisstiden kan på dessa grunder inte anses leda till ett allvarligt äventyrande av den rätt till inflytande som tryggs i 14 § i grundlagen.

Yttrande begärdes av sammanlagt 14 instanser, och dessutom hade också andra möjlighet att yttra sig om utkastet till proposition. Det lämnades sammanlagt 9 yttranden. Yttrande lämnades av Finanssialan Keskusliitto ry, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf, Folkpensionsanstalten, justitieministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, Finlands Yrkesstuderandes Förbund - SAKKI rf, Finlands Gymnasistförbund rf, Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry, arbets- och näringsministeriet samt en enskild person. Dessutom meddelade finansministeriet att det inte har något att yttra.

De handlingar och yttranden som hänför sig till beredningen av propositionen är offentligt tillgängliga på adressen <https://okm.fi/sv/projekt?tunnus=OKM049:00/2024>.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Stöd för skolresor

Lagen om stöd för skolresor (48/1997) innehåller bestämmelser om beviljande av stöd för kostnader som föranleds av den dagliga skolresan mellan en studerandes bostad och läroanstalt eller någon annan inlärningsmiljö då den studerande bedriver studier inom den grundläggande utbildningen för vuxna, gymnasiestudier eller yrkesinriktade studier. Detta stöd kallas stöd för skolresor. Syftet med stödet för skolresor är att ersätta kostnader som föranleds av den dagliga skolresan för studerande som bedriver gymnasiestudier eller yrkesinriktade studier. Avsikten är i första hand att ersätta regelbundna resekostnader för studerande som anlitar kollektivtrafik. Stöd kan dock också betalas för kostnader som orsakas av transporter av den studerande eller för användning av egen bil. Skolskjutsen ordnas alltid av kommunen eller samkommunen. Syftet med stödet är att garantera jämlika studieförutsättningar för studerande som bor i olika kommuner när skolvägen är lång och den medför betydande kostnader.

Stöd för skolresor beviljas för att ersätta kostnader som föranleds av dagliga skolresor mellan en studerandes bostad och läroanstalt eller någon annan inlärningsmiljö. I form av stöd för skolresor ersätts den studerandes resekostnader för de faktiska skolarbetsdagarna eller uppskattade kalkylerade resekostnader. Stöd betalas till exempel inte för sådana resor hem som görs endast under veckoslut. Stöd för skolresor kan beviljas för minst en kalendermånad och högst hela läsåret (1.8–31.7), alltså för 12 kalendermånader.

2.2 Rätten till stöd för skolresor

Berättigad till stöd för skolresor är enligt 2 § i lagen om stöd för skolresor en studerande som är bosatt i Finland och som studerar på heltid i Finland inom gymnasiestudier på ungdomsstadiet enligt gymnasielagen (629/1998), i yrkesinriktad grundexamensutbildning inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde enligt lagen om yrkesutbildning (630/1998), i utbildning som leder till yrkesexamen enligt lagen om Räddningsinstitutet (607/2006) eller i utbildning som leder till yrkesexamen enligt lagen om Brottspåföljdsområdets utbildningscentral (1316/2006), i grundläggande utbildning för vuxna samt i utbildning som handleder för examensutbildning.

Utöver ovannämnda utbildningar gäller rätten till stöd för skolresor dessutom en studerande som har rätt till sådan avgiftsfri utbildning som avses i läropliktslagen och som studerar på heltid i Finland i gymnasieutbildning för vuxna enligt gymnasielagen, i utbildning som leder till yrkesexamen enligt 5 § i lagen om yrkesutbildning, i utbildning för läropliktiga enligt 7 a kap. i lagen om fritt bildningsarbete (632/1998) eller utbildning i finska eller svenska för invandrare enligt 5 § 2 mom. i läropliktslagen (1214/2020) eller i utbildning i samiska och samisk kultur som räcker minst en termin och som avses i lagen om Sameområdets utbildningscentral (252/2010). Berättigad till stöd för skolresor är dock inte en studerande som deltar i utbildning som ordnas som distans- eller privatundervisning eller som avgiftsbelagd service eller i läroavtalsutbildning.

I 3 a § i lagen om stöd för skolresor föreskrivs det om begränsningar i fråga om beviljande av stöd för skolresor. Enligt den paragrafen beviljas stöd för skolresor inte en studerande som har möjlighet att bo avgiftsfritt i en bostad som utbildningsanordnaren svarar för, om det inte finns

särskilda skäl för att den studerande inte kan ta emot bostaden. Ett sådant särskilt skäl kan vara till exempel att det avgiftsfria boendet i själva verket inte är avgiftsfritt, om det tas ut en avgift för helgboende. Stöd för skolresor beviljas inte heller en studerande som enligt någon annan lag, till exempel handikappservicelagen, får stöd för de kostnader som föranleds av skolresan.

Enligt 3 § i lagen om stöd för skolresor är den längd på skolvägen i ena riktningen som krävs för rätt till stöd för skolresor 7 kilometer för studerande som är berättigade till avgiftsfri utbildning och 10 kilometer för andra studerande.

Rätten till stöd för skolresor är inte beroende av sökandens ålder, inkomster eller skolframgång. Studierna ska dock vara heltidsstudier på det sätt som föreskrivs i lagen om studiestöd (65/1994).

2.3 Beloppet av stödet för skolresor

Bestämmelser om beloppet av stödet för skolresor finns i 5 § i lagen om stöd för skolresor. Beloppet av stödet för skolresor beror på den studerandes skolreskostnader. Resekostnaderna bestäms utifrån om den studerande för sin skolresa använder regiontrafik eller Matkahuoltos trafik som omfattas av ett faktureringsförfarande, skolskjuts som utbildningsanordnaren ordnar, annan kollektivtrafik eller om den studerande använder eget färdstätt. Med regiontrafik avses i stödet för skolresor Waltti-trafiken, Helsingforsregionens trafik (HRT), Tammerforsregionens trafik (Nysse), Åboregionens trafik (Föli) och Seutu+ trafiken.

De som har rätt till avgiftsfri utbildning får stöd för skolresor delvis på andra villkor än andra studerande. De som har rätt till avgiftsfri utbildning har inte någon egen betalningsandel (självrisk) vid uträkningen av resekostnaderna för kollektivtrafik eller de kostnader som orsakas av transport som utbildningsanordnaren har ordnat. För dem som använder egen bil beaktas självriskandelen i resekostnaderna. I princip ersätter systemet på nuvarande prisnivå bilanvändarna för bränslekostnaderna.

Om den studerande inte har rätt till avgiftsfri utbildning, är den studerandes betalningsandel vid fullt stöd 43 euro och 21,50 euro när det är fråga om hälften av det fulla stödet. Stödet för skolresor är en skattefri förmån.

Stöd för skolresor betalas månatligen, beroende på hur den studerande färdas, in på ett konto inom Europeiska unionen som antingen utbildningsanordnaren, biljettförsäljaren, den som upprätthåller ett biljettsystem för kollektivtrafik eller den studerande har uppgett.

För dem som använder regiontrafik för resor på mindre än 10 kilometer, Matkahuoltos trafik och annan kollektivtrafik bestäms resekostnaderna enligt biljettpriset. Resekostnaderna enligt eget färdstätt och färdstätt som utbildningsanordnaren ordnar bestäms enligt undervisnings- och kulturministeriets förordning om beräkningsgrunderna för vissa kostnader för skolresor (465/2019). Resekostnaderna räknas ut genom att det pris enligt förordningen som motsvarar antalet kilometer för en skolresa i ena riktningen multipliceras med två, varvid priset för en tur-och-returresa per skoldag fås.

2.4 Färdsätt

En förutsättning för beviljande av stöd för skolresor är enligt 3 § i lagen om stöd för skolresor att den studerande utnyttjar kollektivtrafik eller skolskjuts som utbildningsanordnaren ordnar, eller något annat lämpligt eget färdssätt.

År 2023 betalades det sammanlagt 65 337 913 euro i stöd för skolresor till studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning och antalet stödmottagare var 106 621. Den största delen av mottagarna, 33 %, anlitade regiontrafik. Det näst vanligaste var eget färdssätt, det vill säga i praktiken egen bil, som användes av 17,3 % av stödmottagarna. Den tredje största gruppen, 15,4 % av mottagarna, använde en kombination av flera färdssätt.

År 2023 betalades det sammanlagt 10 404 840 euro i stöd för skolresor till studerande som inte är berättigade till avgiftsfri utbildning och antalet stödmottagare var 23 637. Andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning har 2023 fått klart mest stöd för skolresor enligt eget färdssätt. De utgjorde 51,5 % av stödmottagarna. Det näst vanligaste färdssättet var regiontrafik, som användes av 15 % av stödmottagarna. Den tredje största gruppen, 9 %, utgjordes av dem som använde Matkahuolto.

Andelen som använder egen bil är klart större bland de studerande som inte har rätt till avgiftsfri utbildning, medan en klar majoritet av de studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning anlitat regiontrafik.

2.5 Stöd för skolresor i de övriga nordiska länderna

I de nordiska länderna stöds skolresor förutom i Finland också i Danmark, Sverige och Norge. Ett särdrag hos det stöd för skolresor som tillämpas i Finland är möjligheten att utnyttja olika färdssätt. I Danmark stöds skolresor endast genom ett rabattsystem inom kollektivtrafiken. I Sverige får endast de studerande under 20 år stöd för skolresor som har rätt till studiehjälp enligt studiestödslagen. I Sverige är det elevens hemkommun som står för kostnaderna för elevens skolresor förutsatt att färdvägen mellan bostaden och skolan är minst sex kilometer. I Norge betalar Lånekassen stöd för tre tur- och returesor per år till de personer under 21 år som studerar för examen på andra stadiet och som inte bor hos sina föräldrar. Stödet betalas för resan mellan studieorten och föräldrarnas hem och stödets belopp beror på resans längd.

3 Målsättning

Syftet med propositionen är att som en del av en större helhet av anpassningsåtgärder som anges i regeringsprogrammet bidra till att balansera upp de offentliga finanserna för att säkerställa medborgarnas välfärd och en hållbar ekonomisk utveckling.

Den beräknade nettobesparingen till följd av ändringen av lagen om stöd för skolresor är i enlighet med planen för de offentliga finanserna 8 miljoner euro på årsnivå

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

Statsminister Petteri Orpos regering har i planen för de offentliga finanserna 2025–2028 beslutat att rätten till stöd för skolresor ska begränsas till att gälla endast studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning.

En begränsning av rätten till stöd för skolresor till endast studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning förutsätter att lagen om stöd för skolresor ändras. Enligt vad som föreslås ska rätten till stöd för skolresor begränsas till studerande som med stöd av läropliktslagen omfattas av avgiftsfri utbildning. Samtidigt förenhetligas och förtydligas villkoren för stöd för skolresor. En studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning orsakas inte heller i fortsättningen kostnader för skolresor, om skolresans längd i en riktning är minst sju kilometer.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Ekonomiska konsekvenser

Slopandet av rätten till stöd för skolresor för andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning minskar behovet av anslag för stöd för skolresor. Under moment 29.70.59 Stöd för skolresor har det 2024 reserverats ett anslag på 104,2 miljoner euro.

År 2024 finns det uppskattningsvis 111 000 studerande som får stöd för skolresor, av vilka 99 000 är studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning och 12 000 är andra studerande (Tabell 1). En begränsning av rätten till stöd för skolresor till endast studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning minskar utgifterna för stöd för skolresor med uppskattningsvis 4 miljoner euro under 2025. Studerande som inte har rätt till avgiftsfri utbildning omfattas inte längre 2026 av stödet för skolresor. Detta innebär att de utgifter som föranleds av stöd för skolresor minskar med uppskattningsvis 8 miljoner euro senast 2026 när cirka 12 000 mottagare av stöd för skolresor faller bort.

I fråga om studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning minskar anslagsbehovet inte, eftersom deras rätt till stöd för skolresor redan i nuläget fortsätter till utgången av det kalenderår då de fyller 20 år.

Tabell 1. Begränsning av rätten till stöd för skolresor till studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning

	År 2024		1.8.2025		År 2026	
	Mottagare (uppskattning)	Utgifter (budgetprop.)	Mottagare (uppskattning)	Utgifter	Mottagare	Utgifter
Studerande som omfattas av avgiftsfri utbildning	99 000	96 200 000	99 000	96 200 000	99 000	96 200 000

	År 2024		1.8.2025		År 2026	
Studerande i annan utbildning	12 000	8 000 000	7 000	4 000 000	0	0
Sammanlagt	111 000	104 200 000	106 000	100 200 000	99 000	96 200 000
Förändring			-5 000	-4 000 000	-12 000	-8 000 000

4.2.2 Konsekvenser för de studerandes ekonomiska ställning

Slopandet av rätten till stöd för skolresor för andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning innebär att uppskattningsvis sammanlagt 12 000 studerande förlorar rätten till stöd för skolresor. Den föreslagna reformen försämrar alltså den ekonomiska ställningen för uppskattningsvis 12 000 studerande. Dessa studerande blir i fortsättningen tvungna att på något annat sätt täcka de kostnader som föranleds av skolresor.

Omkring hälften av dem som förlorar rätten till stöd för skolresor, det vill säga 6 200 studerande, får fortfarande studiestöd med vilket de kan täcka sina skolresekostnader. Av dessa är största delen, cirka 4 300, under 25 år gamla. Antalet studerande över 25 år är cirka 1 900. Största delen av dem studerar vid en yrkesläroanstalt.

Av dem som får studiestöd har ungefär hälften (3 200) fyllt 18 år och bor självständigt och får en studiepenning på 279,38 euro i månaden. Den näststörsta gruppen mottagare av stöd för skolresor utgörs av personer yngre än 20 år som bor hos sin förälder. Dessa är ungefär 1 400 till antalet och de får en studiepenning på i genomsnitt 100 euro i månaden.

De som får studiestöd har dessutom rätt till statsborgen för studielån, vars belopp är 850 euro i månaden för personer som har fyllt 18 år och 400 euro i månaden för personer yngre än 18 år. För myndiga studerande stiger statsborgen för studielån den 1 augusti 2024, vilket innebär att de har mer medel till sitt förfogande trots att rätten till stöd för skolresor slopas. Alla som får studiestöd kan dock inte antas utnyttja möjligheten att lyfta lån. För deras del kan ändringen leda till ökat förvärvsarbete. Ett ökat förvärvsarbete kan i sin tur försämma förutsättningarna för heltidsstudier och även förlänga studierna för en del av dem.

Inom gymnasie- eller yrkesutbildning kan en studerande som är yngre än 20 år också få läromaterialstillägg enligt 11 a § (1169/2018) i lagen om studiestöd, om den studerandes föräldrar har låga inkomster. Enligt FPA:s uppskattning får cirka 6 900 studerande läromaterialstillägg.

Det finns uppskattningsvis 5 800 studerande som får stöd för skolresor, men som inte får studiestöd. Till följd av den föreslagna ändringen blir de tvungna att täcka de kostnader som föranleds av skolresor på något annat sätt än med studiestöd. Till denna grupp hör studerande som omfattas av andra förmåner samt i synnerhet på grund av behovsprövningen av studiestödet även studerande som är yngre än 20 år. Föräldrarnas inkomster kan helt och hållet hindra att den studerande får studiestöd när den studerande är yngre än 20 år och bor hos sin förälder. Enligt lagen om underhåll för barn (704/1975) upphör barns rätt att få underhåll av föräldrarna

Antalet studerande som får studiepenningens försörjarförhöjning är cirka 1 000 och de får 421,01 euro i studiepenning per månad. Som en del av studiestödet har de rätt till statsborgen för studielån. Också i fråga om dessa studerande är det möjligt att lånegarantin av en eller annan orsak inte kan utnyttjas. Detta kan leda till ökat förvärvsarbete. Det är inte lätt för studerande som försörjer barn att kombinera arbete och heltidsstudier. Studerande som försörjer barn kan dock få allmänt bostadsbidrag och familjeförmåner samtidigt med studiestödet.

Konsekvenser enligt läroanstalt

Eftersom rätten till stöd för skolresor begränsas till studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning, ska de som studerar i utbildning som leder till yrkesinriktad examen enligt lagen om Räddningsinstitutet (607/2006) eller i utbildning som leder till yrkesinriktad examen enligt lagen om Brottspåföljdsområdets utbildningscentral (1316/2006) inte längre ha rätt till stöd för skolresor. Enligt uppgifter från FPA fanns det 2023 vid dessa läroanstalter mottagare av stöd för skolresor enligt följande: 39 studerande vid Räddningsinstitutet, 17 studerande vid Helsingfors räddningsskola och 9 studerande vid Brottspåföljdsområdets utbildningscentral. Endast Räddningsinstitutet hade två studerande som var födda 2004 eller senare.

Konsekvenserna av slopandet av rätten till stöd för skolresor är inte desamma för alla. Färdsättet inverkar på hur mycket stöd för skolresor en enskild studerande kan få. Skillnaderna i stöd till enskilda mottagare av stöd för skolresor kan vara betydande. Till exempel kan en 20-årig studerande som studerar för yrkesinriktad grundexamen och som använder egen bil få 290,47 euro per månad i stöd för skolresor för hela månaden, om den studerandes skolväg i ena

<https://stm.fi/documents/1271139/198978037/Yhteisvaikutukset+kotitalouksien+taloudelliseen+asemaan.pdf/8faeb99-e198-0ec0-0382-88bf718cbcd/Yhteisvaikutukset+kotitalouksien+taloudelliseen+asemaan.pdf?t=1727089437080>

riktningen är 70 kilometer. Stödet är 70 % av den så kallade taxan. En jämnårig studerande som har möjlighet att anlita Walitti-trafik betalar en självriskandel på 43 euro i månaden. För en sådan studerande har reformen inga betydande konsekvenser till följd av de befintliga rabattsystemen för kollektivtrafiken (till exempel studentrabatt på biljetter).

Slopandet av rätten till stöd för skolresor får störst konsekvenser för dem som använder eget färdssätt, alltså egen bil. Användningen av egen bil är klart vanligare bland studerande som inte har rätt till avgiftsfria studier. Användningen av eget färdssätt är vanlig i synnerhet i de kommuner eller områden utanför stadsregionerna där det finns mindre kollektivtrafik och skolskjuts som utbildningsanordnaren ordnar och där skolresorna är långa.

Den studerande ersätts för resekostnader enligt eget färdssätt till den del skolresan utgör 100 kilometer i ena riktningen. Resekostnaderna räknas ut genom att det pris enligt undervisnings- och kulturministeriets förordning om beräkningsgrunderna för vissa kostnader för skolresor (465/2019) som motsvarar antalet kilometer för en skolresa i ena riktningen multipliceras med två, varvid priset per skoldag fås.

Ersättningen för användning av egen bil har för en del studerande kunnat vara avgörande vid valet av studieplats. För vissa studerande har rätten till stöd för skolresor kunnat bidra till att den studerande inte har flyttat till studieorten. Slopandet av rätten till stöd för skolresor kan således leda till att en del studerande blir tvungna att flytta till studieorten eller till och med avbryta sina studier. Ändringen kan således även inverka på de studerandes boendebeteende. Om en studerande flyttar till studieorten efter det att stödet för skolresor upphört, kan den studerande få stöd för sina boendekostnader (allmänt bostadsbidrag eller bostadstillägg till studiestödet). Således försämras inte de ekonomiska studieförutsättningarna i och med ändringen.

Slopandet av rätten till stöd för skolresor leder till att de studerande som bor långt ifrån studieorten, är fullständigt beroende av användningen av egen bil, saknar reella möjligheter att använda kollektivtrafik eller andra alternativa färdssätt eller andra transportmedel blir av med stödet för skolresor. Enligt en bedömning från FPA får ungefär 9 400 studerande stöd för skolresor enligt eget färdssätt. Av dem är cirka 1 620 mellan 15 och 19 år gamla.

Vid bedömningen av vilka konsekvenser ändringen får för de studerande ska också de befintliga systemen för biljettrabatter inom kollektivtrafiken vägas in. När det stöd för skolresor som betalats av statens medel slopas har studerande som anlitar kollektivtrafik möjlighet till regionala eller lokala biljettrabatter. Slopandet av rätten till stöd för skolresor påverkar således inte alla studerande så att de blir tvungna att betala sina resekostnader till fullt belopp. Redan för närvarande är det så att till exempel i HRT:s trafik kostar periodbiljetten 38,90–65,80 euro beroende på zon och den studerandes självrisk är 43 euro. I Nysse-trafiken i Tammerforsregionen kostar månadsbiljetten 45 euro.

Bättre kollektivtrafikarrangemang än i nuläget och biljettprodukter som subventioneras av kommunerna kan leda till en större användarkrets och därmed också upprätthålla de allmänna verksamhetsförutsättningarna och förutsättningarna för ordnande av busstrafiken. Användningen av kollektivtrafik främjar även trafiksäkerheten och en hållbar utveckling.

4.2.3 Konsekvenser för barn och unga

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (FördrS 59 och 60/1991) ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ.

Den föreslagna reformen har konsekvenser för de studerande under 18 år som inte har rätt till avgiftsfri utbildning. År 2023 fanns det enligt uppgifter från FPA 1 460 stycken 16-åriga och 1 281 stycken 17-åriga mottagare av stöd för skolresor som omfattades av annan än avgiftsfri utbildning. Konsekvenserna av ändringen minskar dock av att rätten till avgiftsfri utbildning har utvidgats till att gälla studerande som avslutat sin grundskola våren 2021 eller därefter, alltså i huvudsak unga födda 2004 eller senare. I praktiken innebär detta att rätten till stöd för skolresor efter hösten 2024 omfattar samtliga läropliktiga unga som inleder studier på andra stadiet efter grundskolan. Konsekvenserna för minderåriga läropliktiga unga kommer således sannolikt att bli små i framtiden.

Reformen har dessutom konsekvenser för de barn vars vårdnadshavare är studerande som får stöd för skolresor. År 2024 finns det enligt uppgifter från FPA 1 000 studerande som får stöd för skolresor och som också får studiepenningens försörjarförhöjning. Slopandet av rätten till stöd för skolresor har således konsekvenser för familjens ekonomiska situation och därigenom för de barn som ska försörjas.

Slopandet av rätten till stöd för skolresor kan inte på lång sikt anses ha några avsevärda konsekvenser för de allra yngsta studerandenas ställning. Detta beror på att avgiftsfri utbildning enligt 16 § i läropliktslagen från och med hösten 2024 gäller samtliga läropliktiga elever som går ut grundskolan.

Av de uppskattningsvis 12 000 studerande som förlorar sin rätt till stöd för skolresor avlägger omkring 80 % (9 600 studerande) sin andra examen på andra stadiet eller andra studier som inte omfattas av avgiftsfriheten, och omfattas därför inte av den avgiftsfria utbildningen. Av dessa är drygt 6 000 studerande 25 år eller äldre. Det kan antas att de som redan avlagt en examen och äldre studerande har mer egna medel för att täcka de kostnader som föranleds av skolresor.

Slopandet av rätten till stöd för skolresor för andra studerande än de som enligt läropliktslagen har rätt till avgiftsfri utbildning kan med stöd av det som anges ovan således inte antas medföra särskilt omfattande eller betydande försämringar i de yngsta studerandenas ekonomiska ställning.

4.2.4 Konsekvenser för jämställdheten mellan könen

Propositionen har i sig inga konsekvenser för jämställdheten mellan könen, regleringen är neutral i det avseendet.

Enligt uppgifter från FPA var en majoritet av de studerande som inte omfattades av avgiftsfri utbildning kvinnor, cirka 61 %, i april 2024. Granskat även enligt läroanstalt och färd sätt var kvinnorna i majoritet. Granskat enligt åldersgrupp var männen dock i majoritet bland personer under 18 år.

4.2.5 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Skolresestödets förhållande till de grundläggande fri- och rättigheterna

I 16 § i grundlagen föreskrivs om kulturella rättigheter. Enligt 1 mom. i den paragrafen har alla rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning. I samma moment konstateras också att bestämmelser om läroplikten utfärdas genom lag. Grundlagsutskottet har i sitt betänkande om reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna konstaterat att avgiftsfriheten också avser behövlig skolskjuts (GrUB 25/1994 rd, s. 10).

Jämlikhet

Det föreslagna slopandet av rätten till stöd för skolresor för en viss grupp av studerande bör granskas särskilt med tanke på jämlikheten mellan personer. Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen är alla lika inför lagen. Jämlikhetsbestämmelsen riktar sig också till lagstiftaren. Människor eller grupper av människor kan inte godtyckligt genom lag särbehandlas vare sig positivt eller negativt. Jämlikhetsbestämmelsen kräver ändå inte att alla människor i alla avseenden ska behandlas lika, om inte förhållandena är likadana. Jämlikhetsaspekter spelar en viss roll såväl när människor ges förmåner eller rättigheter genom lag som när de påförs skyldigheter. Å andra sidan är det utmärkande för lagstiftningen att den på grund av ett visst godtagbart samhälleligt intresse behandlar människor olika bland annat för att främja faktisk jämlikhet (RP 309/1993 rd, s. 46, se även GrUU 31/2014 rd, s. 3/I). Grundlagsutskottet har i sin praxis ansett att inga skarpa gränser för lagstiftarens prövning kan härledas ur jämlikhetsprincipen då reglering i överensstämmelse med den rådande samhällsutvecklingen eftersträvas (se till exempel GrUU 67/2014 rd, s. 11/I och GrUU 40/2014 rd, s. 6/II).

Den föreslagna ändringen försätter elever som deltar i utbildning som avses i läropliktslagen i en annan ställning än andra elever och är således av betydelse med tanke på jämlikhetsprincipen. Den föreslagna ändringen kan ha konsekvenser för den regionala jämlikheten och utbildningens tillgänglighet. I utbildning på andra stadiet har alla dock lika rätt att fritt söka sig till utbildning. Rätten att fritt söka sig till utbildning garanterar den studerande möjlighet att själv påverka studieplatsen och var den finns.

Avgiftsfriheten i utbildningen på andra stadiet har varit i kraft från och med den 1 augusti 2021 när läropliktslagen trädde i kraft. Samtidigt fogades till lagen om stöd för skolresor rätt till stöd för skolresor för dem som har rätt till avgiftsfri utbildning på olika grunder. Jämlikhetssynpunkter i anslutning till utvidgningen av läroplikten och åldersgränserna för avgiftsfrihet har bedömts i regeringens proposition med förslag till läropliktslag och till lagar som har samband med den (173/2020 rd).

Godtagbarhet

Bakgrunden till propositionen är framför allt de sparmål som satts upp för de offentliga finanserna. I förhållande till de allmänna förutsättningar för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna som grundlagsutskottet stakat ut kan syftet att balansera upp de offentliga finanserna för att säkerställa medborgarnas välfärd och en hållbar ekonomisk utveckling anses vara ett godtagbart skäl och ett vägande samhälleligt behov med tanke på systemet med de grundläggande fri- och rättigheterna som helhet.

4.2.6 Konsekvenser för myndigheterna

Slopandet av rätten till stöd för skolresor för andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning gör lagstiftningen om beviljande av stöd för skolresor tydligare, ökar stödssystemens begriplighet och snabbar upp behandlingen av ansökningarna, eftersom grunderna för bestämmande av rätten till stöd för skolresor är desamma för alla.

Rätten till stöd för skolresor är efter ändringen bunden till rätten till avgiftsfria studier. FPA får information om avgiftsfriheten ur det läropliktsregister som förs av Utbildningsstyrelsen. I registret finns uppgifter om den studerandes rätt till avgiftsfri utbildning.

5 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Med avseende på alternativa lösningar och bedömningen av sådana har man under beredningen noterat att den besparing som eftersträvas med propositionen kan uppnås genom att rätten till stöd för skolresor slopas för andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning. Alternativa lösningsmodeller genom vilka en ändring motsvarande de åtgärder som föreslås i

propositionen kunde uppnås inom ramen för besparingarna i den offentliga ekonomin skulle förutsätta en mer omfattande granskning av förmånssystemen och bedömning av konsekvenserna av alternativen, och sådana ändringar skulle inte kunna sättas i kraft inom det eftersträvade tidsschemat.

Begränsningen av stödet för skolresor kan för sin del sporra till att fullgöra läroplikten senast vid 20 års ålder. En åldersgräns på 20 år är med tanke på rätten till stöd för skolresor mer motiverad än en åldersgräns på 18 år, eftersom den gör det möjligt att stödja skolresor i regel under tre läsår då de studier som omfattas av läroplikten avslutas när den studerande har fyllt 19 år. En studerande som vid 16 års ålder inleder studier på andra stadiet kan fylla 19 år på våren det tredje läsåret.

6 Remissvar

Propositionsutkastet var på remiss i tjänsten utlåtande.fi under perioden 19 augusti–11 september 2024. Remisstiden var kortare än rekommenderat på grund av den snäva beredningstiden. Yttrande begärdes av sammanlagt 14 instanser, och dessutom hade också andra möjlighet att yttra sig om utkastet till proposition. Det lämnades sammanlagt 9 yttranden. Yttrande lämnades av Finanssialan Keskusliitto ry, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf, Folkpensionsanstalten, justitieministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, Finlands Yrkesstuderandes Förbund - SAKKI rf, Finlands Gymnasistförbund rf, Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry, arbets- och näringsministeriet samt en enskild person. Dessutom meddelade finansministeriet att det inte har något att yttra.

Remissvaren avvek innehållsmässigt från varandra. Förslaget om att bibehålla rätten till stöd för skolresor för studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning understöddes. Den föreslagna ändringen ansågs vara klagörande och underlätta genomförandet. En del av remissinstanserna tog fasta på de sammantagna konsekvenserna av andra propositioner som försämrar de studerandes ställning. Mest kritiska mot propositionen var studentorganisationerna som ansåg att propositionen har flera negativa konsekvenser bland annat för de studerandes försörjning och utbildningsmöjligheter.

Finanssialan Keskusliitto hade inget särskilt att anmärka på propositionen. Finanssialan Keskusliitto konstaterade att höjningen av statsborgen för studielån bidrar till att kompensera för de föreslagna ändringarna. Arbets- och näringsministeriet ansåg propositionen vara motiverad från ekonomisk synpunkt och konstaterade att den förenhetligar och förtydligar stödsystemet. Arbets- och näringsministeriet ansåg dock att det finns en risk för att propositionen får konsekvenser för hur studierna fortskrider och för de studerandes ekonomiska situation. Arbets- och näringsministeriet konstaterade att genomförandet av propositionen kräver uppföljning och vid behov ytterligare åtgärder, om den har negativa konsekvenser. Även justitieministeriet tog i sitt yttrande fasta på att det samtidigt finns också andra propositioner som försämrar de studerandes försörjning och att de sammantagna konsekvenserna av dessa för de studerandes ställning och försörjning bör beaktas i den fortsatta beredningen. De sammantagna konsekvenserna av de olika propositionerna tog även social- och hälsovårdsministeriet och Finlands Gymnasistförbund fasta på. Social- och hälsovårdsministeriet konstaterade att det i vissa sällsynta fall är möjligt att den föreslagna ändringen påverkar samma grupp som även påverkas av de ändringar som beretts inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde i fråga om rehabiliteringspenningförmåner för unga. Finlands Gymnasistförbund uttryckte sin oro över de många överlappande nedskärningar som drabbar studerande och unga och som koncentreras till samma utsatta grupper av människor. Finlands Gymnasistförbund anser att de sammantagna konsekvenserna för de ungas välbefinnande, försörjning och framtid inte har kunnat bedömas i tillräcklig utsträckning när Petteri Orpos regering fattat beslut om nedskärningsåtgärder.

Social- och hälsovårdsministeriet understödde förslaget om att rätten till stöd för skolresor kvarstår för alla som avlägger en avgiftsfri examen på andra stadiet. Social- och hälsovårdsministeriet påpekade att en del av de studerande kan komma att använda sig av systemet för utkomststöd. Social- och hälsovårdsministeriet lyfte dessutom fram att studerande som eventuellt flyttar till en annan ort efter det att rätten till stöd för skolresor upphört kan ha ett ökat behov av att i större utsträckning än tidigare använda sig av systemet för social trygghet.

Finlands Gymnasistförbund understödde förslaget om att bibehålla rätten till stöd för skolresor för dem som har rätt till avgiftsfri utbildning och ansåg den föreslagna modellen vara skälig med beaktande av andra alternativ som tagits upp och i vilka rätten till stöd hade begränsats till exempel så att den gällt till utgången av det kalenderår då den unga fyller 18 år. Finlands Gymnasistförbund konstaterar dock i sitt yttrande att de flesta av dem som går miste om stödet redan avlägger en andra examen efter den grundläggande utbildningen, men att en del av dem kanske avlägger sin första yrkesexamen efter gymnasiet. Försörjningsförutsättningarna är då inte nödvändigtvis jämlika med andra som avlägger sin andra examen.

Folkpensionsanstalten konstaterade att de föreslagna ändringarna förtydligar och försnabbar verkställigheten. Dessutom bidrar ändringarna i lagen om stöd för skolresor till tydligare villkor för beviljande av stöd, eftersom det i fortsättningen inte längre finns separata villkor för studerande som omfattas och studerande som inte omfattas av avgiftsfri utbildning. Folkpensionsanstalten konstaterade att man i propositionen på ett berömvärt sätt har lyft fram vilka konsekvenser ändringen kan få för de studerandes beteende.

Justitieministeriets och Folkpensionsanstaltens yttranden innehöll förslag till ändringar eller preciseringar i fråga om detaljerna och önskemål om frågor som ska beaktas i den fortsatta beredningen. Justitieministeriets anmärkningar gällde omfattningen och jämlikheten av den avgiftsfria utbildningen. Dessutom konstaterades det i justitieministeriets yttrande att motiveringen till lagstiftningsordningen behöver ses över. Folkpensionsanstaltens anmärkningar gällde närmast behovet av att precisera specialmotiveringen.

Av dem som yttrade sig förhöll sig Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry och Finlands Yrkesstuderandes Förbund - SAKKI rf mest kritiska till propositionen. Dessa remissinstanser meddelade att de motsätter sig propositionen. Dessutom konstaterade den enskilda person som inkom med ett yttrande att propositionen ökar bland annat ojämlikheten och indelningen i klasser. Organisationerna uttryckte sin oro bland annat över tillgången till utbildning i framtiden och ansåg att de föreslagna ändringarna också kan utgöra en risk för utslagning bland unga. Även Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf förhöll sig något kritiskt till propositionen och uttryckte särskilt oro över studerande på landsbygden som inte har möjlighet att använda något annat färdssätt än bil. Dessutom framförde organisationen sin oro över svenskspråkiga studerande för vilka utbildningsutbudet är mindre. Organisationen uttryckte också sin oro över att vuxenutbildningsstödet upphör och över att propositionen också bidrar till att minska möjligheterna att avlägga flera examina. FSS rf, OSKU ry och SAKKI rf var negativa till förslaget om att skolresekostnaderna ska täckas med studielån.

Konsekvensbedömningarna av lagen har kompletterats till den del det i yttrandena ansågs påkallat. Social- och hälsovårdsministeriet tog fasta på att de studerande eventuellt måste börja använda sig av systemet för utkomststöd och social trygghet. Justitieministeriet fäste avseende vid att den regionala jämlikheten bör beaktas när konsekvenserna för jämlikheten granskas.

Justitieministeriet tog fasta på motiveringen till lagstiftningsordningen. Motiveringen till lagstiftningsordningen sågs över så att den motsvarar det som framfördes i justitieministeriets yttrande.

Specialmotiveringen har preciserats. På basis av FPA:s yttrande preciserades motiveringen till 2 § 1 mom. så att det tydligare framgår att avsikten med propositionen inte är att ändra nuläget för Ålands del. Stöd för skolresor ska således inte heller i fortsättningen betalas för studier på Åland.

Enligt justitieministeriets uppfattning bör det i specialmotiveringen preciseras att med person som är bosatt i Finland avses både personer som är stadigvarande bosatta och personer som är tillfälligt bosatta i Finland. Dessutom har justitieministeriet i sitt yttrande föreslagit ändringar i avsnittet om propositionens konsekvenser. På sidan 10 i den proposition som var på remiss konstateras nämligen: ”Endast de som har hemkommun i Finland kan omfattas av läroplikt och avgiftsfri utbildning. Bland dem som inte har hemkommun här kan det finnas bland annat ukrainare. Om dessa studerande får hemkommun här, börjar de därigenom omfattas av rätten till avgiftsfri utbildning.” Enligt justitieministeriets uppfattning bör denna bedömning korrigeras med beaktande av att förslaget till ändring av 2 § i lagen om stöd för skolresor inte verkar behandla personer som är tillfälligt bosatta olika från dem som är stadigvarande bosatta i Finland. Enligt justitieministeriet är detta inte heller möjligt, eftersom alla enligt 16 § 1 mom. i grundlagen har rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning.

Vid den fortsatta beredningen kom man fram till att det inte är motiverat att ändra definitionen av boende på det sätt som justitieministeriet föreslår. Utifrån justitieministeriets synpunkter ströks dock det ovannämnda exemplet om hemkommun och ukrainare på sidan 10 i den proposition som var på remiss som obehövligt. Etablerad praxis har varit att rätten till stöd för skolresor förutsätter hemkommun i Finland. Av betydelse i ärendet är att stödet för skolresor är avsett för studerande på andra stadiet. Grundlagsutskottet konstaterar i sitt utlåtande om regeringens proposition med förslag till läropliktslag och till lagar som har samband med den (GrUU 43/2020 rd, s. 5): ”Även om grundlagsutskottet till skillnad från propositionen anser att utbildning som enligt lag omfattas av läroplikten i sin helhet är grundläggande utbildning enligt 16 § 1 mom. i grundlagen, följer det enligt utskottet inte att avgiftsfriheten för grundläggande utbildning till alla delar måste bedömas på samma sätt för hela utbildningstiden. Avgiftsfriheten kan således till sitt innehåll vara annorlunda exempelvis i utbildning som avses i lagen om grundläggande utbildning än i senare utbildning. Det beror dels på den läropliktiges ålder, dels på den fria rätten att söka till utbildning och den därav följande differentieringen i fråga om hur kompetensen inhämtas.”

Syftet med propositionen är inte att utvidga eller inskränka det nuvarande begreppet avgiftsfrihet i fråga om studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning, utan avsikten är att begränsa rätten till stöd för skolresor i fråga om dem som inte heller i nuläget har rätt till avgiftsfri utbildning. I fråga om dem som har rätt till avgiftsfri utbildning är avsikten att bibehålla det gällande läget även i fortsättningen. Det bör noteras att eftersom rätten till stöd för skolresor endast riktar sig till studerande på andra stadiet, är gällande praxis enligt regeringens uppfattning möjlig oberoende av 16 § 1 mom. i grundlagen (GrUU 43/2020 rd).

De handlingar och yttranden som hänför sig till beredningen av propositionen är offentligt tillgängliga på adressen <https://okm.fi/sv/projekt?tunnus=OKM049:00/2024>.

7 Specialmotivering

2 §. Utbildning som berättigar till stöd för skolresor. Det föreslås att paragrafen ändras så att den endast gäller studerande som enligt 16 § i läropliktslagen (1214/2020) har rätt till avgiftsfri utbildning. Rätten till stöd för skolresor för andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning stryks ur paragrafen. Berättigad till stöd för skolresor är liksom för närvarande en i Finland bosatt studerande som studerar i Finland på heltid. Den föreslagna ändringen motsvarar nuläget också i fråga om studier i Finland, och rätten till stöd för skolresor utvidgas således inte till dem som studerar på Åland.

I 1 mom. föreskrivs det om utbildning som berättigar till stöd för skolresor. Med avvikelse från den gällande lagen är det inte längre nödvändigt att i paragrafen räkna upp de läroanstalter som berättigar till stöd för skolresor, utan i fråga om dem hänvisas det till 4 § i läropliktslagen. Utbildning som berättigar till stöd för skolresor är precis som för närvarande sådan utbildning som avses i 4 § i läropliktslagen och som är avgiftsfri för den studerande till utgången av det kalenderår då den studerande fyller 20 år. Enligt 4 § i läropliktslagen ska läropliktiga efter slutförande av den i lagen om grundläggande utbildning avsedda grundläggande utbildningens lärokurs börja fullgöra gymnasieutbildningens lärokurs enligt gymnasielagen och studentexamen som avläggs som avslutning på gymnasieutbildningen eller yrkesinriktad grundexamen eller yrkesexamen enligt lagen om yrkesutbildning. Läroplikten kan dock fullgöras även i utbildning enligt lagen om utbildning som handleder för examensutbildning, i utbildning som handleder för arbete och ett självständigt liv enligt lagen om yrkesutbildning, i utbildning enligt 7 a kap. i lagen om fritt bildningsarbete i en folkhögskola under högst ett års tid eller i utbildning i samiska och samisk kultur enligt lagen om Sameområdets utbildningscentral som varar minst en termin, om den läropliktige är same. Läroplikten kan dessutom fullgöras inom grundläggande utbildning för vuxna enligt 46 § i lagen om grundläggande utbildning eller utbildning som avses i lagen om fritt bildningsarbete på det sätt som föreskrivs i 5 § i läropliktslagen.

Enligt hänvisningsbestämmelsen i 2 mom. föreskrivs det i lagen om studiestöd vilka studier som är heltidsstudier. Bestämmelsen motsvarar 3 mom. i den gällande paragrafen.

Enligt 3 mom. är en studerande som deltar i utbildning som ordnas som distans- eller privatundervisning eller som avgiftsbelagd service eller i läroavtalsutbildning dock inte berättigad till stöd för skolresor. Momentet motsvarar det gällande 4 mom.

3 §. Förutsättningar för beviljande av stöd för skolresor. I paragrafen föreskrivs det om förutsättningarna för beviljande av stöd för skolresor. Paragrafen ändras så att de förutsättningar för beviljande av stöd för skolresor som gäller andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning stryks ur förutsättningarna för beviljande av stöd.

Paragrafens 1 mom. motsvarar gällande 1 mom.

Det föreslås att 2 mom. 1 punkten ändras så att skolvägen i ena riktningen ska vara minst sju kilometer. Minimilängden motsvarar det som anges i 4 mom. i den gällande paragrafen. I övrigt motsvarar 1 punkten den gällande 1 punkten. Det föreslås att 2 punkten i det gällande momentet stryks som obehövlig, eftersom den gäller förutsättningarna för beviljande av stöd för skolresor för andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning. Den nya 2 punkten i det föreslagna momentet motsvarar till sitt innehåll 3 punkten i det gällande momentet.

Det föreslagna 3 mom. motsvarar gällande 3 mom.

Det föreslås att 4 mom. i den gällande paragrafen stryks, eftersom bestämmelser om förutsättningarna för beviljande av stöd för skolresor för studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning finns i de föreslagna 1–3 mom.

4 §. Hur resekostnaderna bestäms och räknas ut. I paragrafen föreslås ändringar av teknisk natur till den del det i paragrafen hänvisas till stöd för skolresor för andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning.

Det föreslås att den hänvisning som i 2 mom. görs till 3 § 2 mom. 2 punkten i den gällande lagen stryks.

Det föreslås att den hänvisning som i 4 mom. görs till 3 § 4 mom. i den gällande lagen stryks.

I övrigt motsvarar bestämmelsen gällande reglering.

5 §. Beloppet av stödet för skolresor. I den gällande 5 § föreskrivs det om beloppet av stödet för skolresor och den studerandes betalningsandel. Det föreslås att paragrafen ändras så att allt som föreskrivs om beloppet av stödet för skolresor och den studerandes betalningsandel stryks, eftersom det gäller andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning. Det föreslås att 1–4 mom. i den gällande paragrafen således stryks som obehövliga. Från dessa överförs dock den hänvisning som i 3 mom. görs till de i 4 § 6 mom. avsedda flera fristående färdsträckor som utgör minst fem kilometer till det kvarstående 1 mom. Samtidigt föreslås det att paragrafens rubrik ändras så att den motsvarar paragrafens innehåll. I övrigt motsvarar bestämmelsen till sitt innehåll den gällande regleringen.

8 Ikraftträdande

Det föreslås att lagen träder i kraft den 1 augusti 2025.

9 Förhållande till budgetpropositionen

Propositionen hänför sig till den kompletterande budgetpropositionen för 2025 och avses bli behandlad i samband med den.

10 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

De föreslagna bestämmelserna är av betydelse med tanke på 6 och 16 § i grundlagen.

Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen är alla lika inför lagen. Jämlikhetsbestämmelsen riktar sig också till lagstiftaren. Människor eller grupper av människor kan inte godtyckligt genom lag särbehandlas vare sig positivt eller negativt. Jämlikhetsbestämmelsen kräver ändå inte att alla människor i alla avseenden ska behandlas lika, om inte förhållandena är likadana. Jämlikhetsaspekter spelar en viss roll såväl när människor ges förmåner eller rättigheter genom lag som när de påförs skyldigheter. Å andra sidan är det utmärkande för lagstiftningen att den på grund av ett visst godtagbart samhälleligt intresse behandlar människor olika bland annat för att främja faktisk jämlikhet (RP 309/1993 rd, s. 46, se även GrUU 31/2014 rd, s. 3/I). Grundlagsutskottet har i sin praxis ansett att inga skarpa gränser för lagstiftarens prövning kan härledas ur jämlikhetsprincipen då reglering i överensstämmelse med den rådande samhällsutvecklingen eftersträvas (se till exempel GrUU 67/2014 rd, s. 11/I och GrUU 40/2014 rd, s. 6/II).

I 16 § i grundlagen föreskrivs det om kulturella rättigheter. Enligt 1 mom. i den paragrafen har alla rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning. I samma moment konstateras också att bestämmelser om läroplikten utfärdas genom lag. Enligt 2 mom. i den paragrafen ska det allmänna, enligt vad som närmare bestäms genom lag, säkerställa lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning samt utveckla sig själv. I grundlagsutskottets betänkande om reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna konstateras det att avgiftsfriheten också avser behövlig skolskjuts (GrUB 25/1994 rd, s. 10).

Vid bedömningen av propositionens konsekvenser för jämlikheten ska 16 § 1 mom. i grundlagen beaktas. Att särbehandla elever som deltar i utbildning som avses i läropliktslagen jämfört med andra elever grundar sig på en grundläggande fri- och rättighet (16 § 1 mom. i grundlagen). Tryggandet av en grundläggande fri- och rättighet kan anses vara en godtagbar orsak att begränsa en annan grundläggande fri- och rättighet (jämlikhet). I propositionen föreslås bestämmelser om att begränsa rätten till stöd för skolresor till att gälla endast studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning. För närvarande är också andra än studerande på andra stadiet

som har rätt till avgiftsfri utbildning berättigade till stöd för skolresor. Godtagbarheten, nödvändigheten och proportionaliteten av denna inskränkning bör vägas i förhållande till hur mycket den inskränker de grundläggande fri- och rättigheterna.

I grundlagsutskottets utlåtande om läropliktslagen (GrUU 35/2022 rd) behandlas omfattningen av den avgiftsfria grundläggande utbildningen enligt 16 § 1 mom. i grundlagen: ”(5) Enligt grundlagsutskottet är undervisning som hör till läroplikten sådan grundläggande utbildning som avses i 16 § 1 mom. i grundlagen. I motiven till reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna konstateras det att bestämmelsen i 16 § 1 mom. andra meningen i grundlagen inte hindrar att man utvidgar eller inskränker läroplikten från dess nuvarande nivå. På grund av sambandet mellan momentets första och andra mening utvidgas också skyldigheten att ge avgiftsfri undervisning när läroplikten utvidgas. Det har särskilt konstaterats att bestämmelsen inte hindrar att systemet för grundläggande utbildning ändras, så länge man bibehåller vars och ens rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning bevaras (RP 309/1993 rd, s. 68/I). Av 16 § 1 mom. i grundlagen följer att den läroplikt som avses i momentet ska kunna fullgöras inom den avgiftsfria grundläggande utbildningen (GrUU 43/2020 rd, s. 4). (6) Bestämmelser om läroplikten och om utvidgning eller inskränkning av den kan utfärdas genom lag. På grund av det inbördes förhållandet mellan läroplikten och rätten till avgiftsfri grundläggande utbildning måste bestämmelserna om tillämpningsområdet uppfylla de allmänna förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna, såsom kraven på en godtagbar grund för regleringen, proportionalitet och nödvändighet samt exakthet och noggrann avgränsning av bestämmelserna (se GrUB 25/1994 rd, s. 5).”

Den föreslagna bestämmelsen är av betydelse med tanke på rätten till avgiftsfri grundläggande utbildning enligt 16 § 1 mom. i grundlagen. Grundlagsutskottet har i sitt betänkande om reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna konstaterat att avgiftsfriheten också avser behövlig skolskjuts (GrUB 25/1994 rd, s. 10). Genom de föreslagna bestämmelserna ingriper man inte i rätten till avgiftsfri grundläggande utbildning enligt 16 § 1 mom. i grundlagen. Alla som enligt 16 § i läropliktslagen har rätt till avgiftsfri utbildning ska således även i fortsättningen ha lika rätt också till stöd för skolresor.

Genom den föreslagna bestämmelsen ingriper man däremot i rätten till stöd för skolresor för de studerande som studerar i annan utbildning än sådan som avses i läropliktslagen. De föreslagna bestämmelserna innebär att dessa studerande inte längre får stöd för skolresor.

De föreslagna bestämmelserna försätter alltså studerande som deltar i utbildning som avses i läropliktslagen och studerande som deltar i annan utbildning i olika ställning. Genom de föreslagna bestämmelserna ingriper man således i likabehandlingen av dessa grupper av personer.

Enligt grundlagsutskottets etablerade praxis kan statsfinansiella sparmål under en lågkonjunktur vara en godtagbar grund för att i viss mån också göra ingrepp i nivån på de grundlagsfästa rättigheterna (se GrUB 25/1994 rd, s. 11/I, och till exempel GrUU 25/2012 rd och GrUU 44/2014 rd). Inte heller då får bestämmelserna sammantaget äventyra tillgodoseendet av en grundläggande fri- och rättighet som tryggas i grundlagen (GrUU 10/2015 rd).

De föreslagna bestämmelserna bör framför allt bedömas med tanke på om de som helhet betraktade äventyrar tillgodoseendet av den grundläggande fri- och rättighet (jämlighet) som tryggas i grundlagen.

Bakom de föreslagna bestämmelserna ligger statsfinansiella sparmål. Konsekvenserna av de föreslagna bestämmelserna gäller uppskattningsvis cirka 12 000 studerande som för närvarande studerar i annan än avgiftsfri utbildning. De mest betydande konsekvenserna av de föreslagna bestämmelserna gäller de studerande som bor i glesbygden, är fullständigt beroende av

användningen av egen bil och saknar reella möjligheter att anlita kollektivtrafik. Vid bedömning av lagstiftningens godtagbarhet i förhållande till eventuella begränsningar av de grundläggande fri- och rättigheterna bör det beaktas att en begränsning av rätten till stöd för skolresor endast till dem som har rätt till avgiftsfri utbildning dock inte utgör något hinder för att söka sig till utbildning. Den föreslagna begränsningens godtagbarhet ökar också på grund av särdraget hos studier på andra stadiet, det vill säga rätten att fritt söka sig till utbildning. Rätten att fritt söka sig till utbildning garanterar den studerande möjlighet att själv påverka studieplatsen och var den finns. Å andra sidan har alla studerande som till följd av propositionen inte omfattas av stödet för skolresor inte möjlighet att flytta närmare läroanstalten. En sådan orsak kan vara till exempel personens hälsotillstånd. Av de uppskattningsvis 12 000 studerande som förlorar sin rätt till stöd för skolresor avlägger omkring 80 % (9 600 studerande) sin andra examen på andra stadiet eller andra studier som inte omfattas av den i 16 § i läropliktslagen avsedda avgiftsfria utbildningen. Av dessa är drygt 6 000 studerande 25 år eller äldre. Det kan antas att studerande som redan har avlagt en examen och äldre studerande redan i nuläget rätt heltäckande har olika former av försörjning som möjliggör studier.

Enligt regeringens uppfattning innehåller den föreslagna lagen inga sådana begränsningar av de grundläggande fri- och rättigheterna som innebär att propositionen inte skulle kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen anser att den föreslagna lagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Bestämmelser om att andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning inte omfattas av stödet för skolresor utfärdas genom lag och entydigt, och således kan kravet på exakta och noga avgränsade bestämmelser i lag anses bli uppfyllt.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av lagen om stöd för skolresor

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om stöd för skolresor (48/1997) 2 och 3 §, 4 § 2 och 4 mom. samt 5 §, sådana de lyder i lag 1223/2020, som följer:

2 §

Utbildning som berättigar till stöd för skolresor

Berättigad till stöd för skolresor är en studerande som är bosatt i Finland, som har rätt till sådan avgiftsfri utbildning som avses i 16 § i läropliktslagen (1214/2020) och som studerar på heltid i Finland i utbildning som avses i 4 § i den lagen.

Bestämmelser om vilka studier som är heltidsstudier finns i lagen om studiestöd (65/1994).

Berättigad till stöd för skolresor är dock inte en studerande som deltar i utbildning som ordnas som distans- eller privatundervisning eller som avgiftsbelagd service eller i läroavtalsutbildning.

3 §

Förutsättningar för beviljande av stöd för skolresor

För att stöd för skolresor ska beviljas förutsätts det att skolvägen är lång och att färd sättet är lämpligt och då beaktas de regelbundna resekostnaderna per kalendermånad, den studerandes möjligheter att anlita kollektivtrafik samt huruvida studierna bedrivs i en följd.

Stöd för skolresor beviljas en studerande

- 1) vars skolväg i ena riktningen är minst 7 kilometer, samt
- 2) som utnyttjar kollektivtrafik eller skolskjuts som utbildningsanordnaren ordnar, eller något annat lämpligt eget färd sätt när förutsättningarna enligt 4 a § uppfylls.

En förutsättning för beviljande av stöd för skolresor är dessutom att den studerande per kalendermånad har minst tio dagar som berättigar till stöd för skolresor.

4 §

Hur resekostnaderna bestäms och räknas ut

När en studerande för sin skolresa anlitar kollektivtrafik som tillämpar ett biljett- och avgiftssystem som är gemensamt för de behöriga myndigheter som avses i 181 § i lagen om transportservice (320/2017) bestäms resekostnaderna, oberoende av vad som föreskrivs i 1 mom. i denna paragraf, enligt den sträcka som den studerande utnyttjar denna transport. Resekostnaderna bestäms dock enligt den för den studerande billigaste biljettprodukten för en tid som motsvarar en halv månad eller en månad, när den studerandes skolresa eller enskilda färdsträcka är kortare än 10 kilometer.

Kostnadsersättning för fristående färdsträckor som understiger fem kilometer betalas inte separat. Resekostnaderna för färdsträckorna ersätts dock, om den i 3 § 2 mom. 1 punkten avsedda skolvägen i ena riktningen omfattar fristående färdsträckor som understiger fem kilometer och dessa tillsammans utgör minst fem kilometer.

5 §

Beloppet av stödet för skolresor

Som stöd för skolresor ersätts de kostnader för skolresan som fastställts på det sätt som föreskrivs i 4 §. Om stöd dock beviljas enligt 4 a § på basis av eget färdstätt eller om resekostnaderna förorsakas av flera i 4 § 6 mom. avsedda fristående färdsträckor som tillsammans utgör minst fem kilometer, är stödet 70 procent av det stöd som fastställs på grundval av bestämmelser som utfärdats med stöd av 4 § 5 mom.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Helsingfors den 17 oktober 2024

Statsminister

Petteri Orpo

Idrotts- och ungdomsminister Sandra Bergqvist

Lag

om ändring av lagen om stöd för skolresor

I enlighet med riksdagens beslut:
ändras i lagen om stöd för skolresor (48/1997) 2 och 3 §, 4 § 2 och 4 mom. samt 5 §, sådana de lyder i lag 1223/2020, som följer:

Gällande lydelse

2 §

Utbildning som berättigar till stöd för skolresor

Berättigad till stöd för skolresor är en studerande som är bosatt i Finland och som studerar på heltid i Finland inom

1) sådan grundläggande utbildning för vuxna som avses i 46 § i lagen om grundläggande utbildning (628/1998),

2) utbildning som avses i lagen om utbildning som handleder för examensutbildning (1215/2020),

3) gymnasieutbildning eller utbildning som förbereder för gymnasieutbildning enligt gymnasielagen (714/2018),

4) i 5 § i lagen om yrkesutbildning (531/2017) avsedd utbildning som leder till yrkesinriktad grundexamen eller i 7 § i den lagen avsedd handledande utbildning,

5) i lagen om Räddningsinstitutet (607/2006) avsedd utbildning som leder till yrkesexamen, eller

6) i lagen om Brottspåföljdsområdets utbildningscentral (1316/2006) avsedd utbildning som leder till yrkesexamen.

Berättigad till stöd för skolresor är dessutom en studerande som har rätt till sådan avgiftsfri utbildning som avses i 16 § i läropliktslagen (1214/2020) och som studerar på heltid i Finland i

1) gymnasieutbildning för vuxna enligt gymnasielagen,

2) utbildning som leder till yrkesexamen enligt i 5 § i lagen om yrkesutbildning,

3) utbildning som avses i 7 a kap. i lagen om fritt bildningsarbete (632/1998) eller

Föreslagen lydelse

2 §

Utbildning som berättigar till stöd för skolresor

Berättigad till stöd för skolresor är en studerande som är bosatt i Finland, som har rätt till sådan avgiftsfri utbildning som avses i 16 § i läropliktslagen (1214/2020) och som studerar på heltid i Finland i utbildning som avses i 4 § i den lagen.

—————

Gällande lydelse

utbildning som avses i 5 § 2 mom. i läropliktslagen, eller

4) utbildning i samiska och samisk kultur som räcker minst en termin och som avses i lagen om Sameområdets utbildningscentral (252/1998).

I lagen om studiestöd (65/1994) föreskrivs om vilka studier som är heltidsstudier.

3§

Förutsättningar för beviljande av stöd för skolresor

För att stöd för skolresor ska beviljas förutsätts det att skolvägen är lång och att färd sättet är lämpligt och då beaktas de regelbundna resekostnaderna per kalendermånad, den studerandes möjligheter att anlita kollektivtrafik samt huruvida studierna bedrivs i en följd.

Stöd för skolresor beviljas en studerande

1) vars skolväg i ena riktningen är minst 10 kilometer, samt

2) vars skolresekostnader överstiger 54 euro per månad vid beviljande av stöd för hela månaden eller 27 euro per månad vid beviljande av stöd för en halv månad, samt

3) som utnyttjar kollektivtrafik eller skolskjuts som utbildningsanordnaren ordnar, eller något annat lämpligt eget färd sätt när förutsättningarna enligt 4 a § uppfylls

Bestämmelserna i 2 mom. 1 och 2 punkten tillämpas inte vid beviljande av stöd för skolresor till en studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning enligt 16 § i läropliktslagen. En sådan studerande beviljas stöd för skolresor, om den studerandes skolväg i ena riktningen är minst sju kilometer.

4 §

Hur resekostnaderna bestäms och räknas ut

När en studerande för sin skolresa anlitar kollektivtrafik som tillämpar ett biljett- och avgiftssystem som är gemensamt för de behöriga myndigheter som avses i 181 § i lagen om

Föreslagen lydelse

3§

Förutsättningar för beviljande av stöd för skolresor

För att stöd för skolresor ska beviljas förutsätts det att skolvägen är lång och att färd sättet är lämpligt och då beaktas de regelbundna resekostnaderna per kalendermånad, den studerandes möjligheter att anlita kollektivtrafik samt huruvida studierna bedrivs i en följd.

Stöd för skolresor beviljas en studerande

1) vars skolväg i ena riktningen är minst 7 kilometer, samt

2) som utnyttjar kollektivtrafik eller skolskjuts som utbildningsanordnaren ordnar, eller något annat lämpligt eget färd sätt när förutsättningarna enligt 4 a § uppfylls.

4 §

Hur resekostnaderna bestäms och räknas ut

När en studerande för sin skolresa anlitar kollektivtrafik som tillämpar ett biljett- och avgiftssystem som är gemensamt för de behöriga myndigheter som avses i 181 § i lagen om

Gällande lydelse

transportservice (320/2017) bestäms resekostnaderna, oberoende av vad som föreskrivs i 1 mom. i denna paragraf *och i 3 § 2 mom. 2 punkten* i denna lag, enligt den sträcka som den studerande utnyttjar denna transport. Resekostnaderna bestäms dock enligt den för den studerande billigaste biljettprodukten för en tid som motsvarar en halv månad eller en månad, när den studerandes skolresa eller enskilda färdsträcka är kortare än 10 kilometer.

Kostnadsersättning för fristående färdsträckor som understiger fem kilometer betalas inte separat. Resekostnaderna för färdsträckorna ersätts dock, om den i 3 § 2 mom. 1 punkten *eller 4 mom. avsedda* skolvägen i ena riktningen omfattar fristående färdsträckor som understiger fem kilometer och dessa tillsammans utgör minst fem kilometer.

5 §

Beloppet av stödet för skolresor och den studerandes betalningsandel

I form av stöd för skolresor ersätts som stöd för en hel månad den del av skolresekostnaderna som överstiger 43 euro per kalendermånad och som stöd för en halv månad den del av skolresekostnaderna som överstiger 21,50 euro per kalendermånad. Av de kalkylerade skolresekostnaderna betalar den studerande per månad högst 43 euro i fråga om stöd för en hel månad och högst 21,50 euro i fråga om stöd för en halv månad (studerandes betalningsandel), om inte något annat följer av 4 § eller 3 mom. i denna paragraf.

När en studerande använder flera än ett färdssätt för sin skolresa, dras den studerandes betalningsandel av från resekostnaderna för kollektivtrafik. Finns inte resekostnader för kollektivtrafik, dras den studerandes betalningsandel av från de kostnader som orsakas av transport som utbildningsanordnaren har ordnat.

Stödet är 70 procent av stödet enligt 1 mom., om stödet beviljas på basis av eget färdssätt i enlighet med 4 a § eller om resekostnaderna förorsakas av flera i 4 § 6 mom. avsedda

Föreslagen lydelse

transportservice (320/2017) bestäms resekostnaderna, oberoende av vad som föreskrivs i 1 mom. i denna paragraf, enligt den sträcka som den studerande utnyttjar denna transport. Resekostnaderna bestäms dock enligt den för den studerande billigaste biljettprodukten för en tid som motsvarar en halv månad eller en månad, när den studerandes skolresa eller enskilda färdsträcka är kortare än 10 kilometer.

Kostnadsersättning för fristående färdsträckor som understiger fem kilometer betalas inte separat. Resekostnaderna för färdsträckorna ersätts dock, om den i 3 § 2 mom. 1 punkten avsedda skolvägen i ena riktningen omfattar fristående färdsträckor som understiger fem kilometer och dessa tillsammans utgör minst fem kilometer.

5 §

Beloppet av stödet för skolresor

Gällande lydelse

fristående färdsträckor som tillsammans utgör minst fem kilometer.

Bestämmelserna i 1–3 mom. tillämpas inte vid beviljande av stöd för skolresor till studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning enligt 16 § i läropliktslagen.

För studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning enligt 16 § i läropliktslagen ersätts som skolrestöd de på det sätt som föreskrivs i 4 § fastställda kostnaderna för skolresan. Om stöd dock beviljas enligt 4 a § i denna lag på basis av eget färdstätt, är stödet 70 procent av det stöd som fastställs på grundval av den förordning av undervisnings- och kulturministeriet som avses i 4 § 5 mom.

Föreslagen lydelse

Som stöd för skolresor ersätts de kostnader för skolresan som fastställts på det sätt som föreskrivs i 4 §. Om stöd dock beviljas enligt 4 a § på basis av eget färdstätt eller om resekostnaderna förorsakas av flera i 4 § 6 mom. avsedda fristående färdsträckor som tillsammans utgör minst fem kilometer är stödet 70 procent av det stöd som fastställs på grundval av bestämmelser som utfärdats med stöd av 4 § 5 mom.

Denna lag träder i kraft den 20 .